

Kiem Kracht

Stichting Zaadgoed
voor biologische zaadteelt
en veredeling

In dit nummer:

- Mechelse prei
- Nieuwe zaden-
wetgeving
- ProSpecieRara
Nederland
- Van de voorzitter
- Kort Nieuws

Het verhaal van de Mechelse blauwgroene winterprei, selectie Akelei

De titel klinkt als een nieuw avontuur van Suske en Wiske. Dit verhaal, dat zich afspeelt in het Vlaamse dorpje Schriek, is echter geen fantasie maar minstens zo bewonderenswaardig. Greet Lambrecht en haar man Johan telen op hun vier hectare een grote variatie aan groenten. Tot zover niks bijzonders. Maar nu komt het: één-derde van de gewassen is van eigen zaadteelt.

Anno 2014 is de werkwijze van Greet en Johan uniek. De meeste biologische beroepstuinders kopen, ook in Vlaanderen, hun zaden en plantgoed tegenwoordig bij zaadbedrijven en plantenopkwekers. Veel telers kiezen daarbij voor hybride rassen. Die hebben als voordeel dat ze een hoge opbrengst geven en qua vorm, kleur, smaak en groeisnelheid uniform zijn. Het zaad van deze rassen kun je als teler echter niet gebruiken om opnieuw uit te zaaien. Je krijgt dan nakomelingen met allemaal verschillende eigenschappen. De groentes die Greet en Johan telen, zijn afkomstig van zaadvaste rassen. Dat betekent dat de gewassen zaden voortbrengen die wel geschikt zijn voor nateelt. Greet is degene die de zaden teelt en dankbaar oogst. Het jaar erop zaaien ze hun zelf geteelde zaad opnieuw in. In België is de werkwijze van Greet niet onopgemerkt gebleven. Voor elk debat of congres over zaadgoed wordt zij uitgenodigd om haar verhaal te vertellen. Dat verhaal begint zo'n dertig jaar geleden in Duitsland.

Leerling-leermeester

Hoewel Greet niet van boerenafkomst is, droomde ze er als jong meisje al van om biologisch-dynamische tuinder te

Greet Lambrecht

worden. In België waren toentertijd geen opleidingen dus ging ze naar Duitsland om het vak te leren. Greet: "Mijn opleiding was gebaseerd op het Middeleeuwse leerling-leermeester-principe: ik leerde de kennis en vaardigheden in de praktijk van een ervaren tuinder. De zaadteelt was een deelaspect van mijn leerproces. Het sprak mij enorm aan. Ik vond het mooi om te zien hoe de gewassen helemaal in hun expressie komen. Omdat ik van binnenuit een klik met zaadteelt had, kreeg ik er in mijn laatste leerjaar de verantwoordelijkheid over." Met haar vakdiploma op zak is Greet bij tuinderij de Akelei in Schriek terecht gekomen. Johan was er toen al vijf jaar bezig. Greet: "Ik ben direct met zaadteelt begonnen. In het begin heb ik van alles wat geprobeerd. Voor een aantal gewassen, zoals radijzen en pompoenen, is op ons bedrijf onvoldoende ruimte voor zaadproductie. Voor die gewassen kopen wij de zaden aan."

→ vervolg het verhaal van de blauwgroene Mechelse winterprei, selectie Akelei

Positieve selectie

Intussen teelt Greet ruim vijftientig jaar eigen zaadgoed op de Akelei. Afgelopen zomer heeft ze voor het eerst een eigen ras geregistreerd: de Mechelse blauwgroene winterprei, selectie Akelei. Hoe is dat zo gekomen? Greet: "Wij werken met zaadvaste rassen die van generatie op generatie in deze contreien geteeld zijn. Veel types dragen hun oorsprong in de naam: de Mechelse krombek-erwt, de Mechelse vroege bloemkool, enzovoorts. De zaden hebben we destijds van gangbare telers uit de buurt gekregen en wij hebben ze al die jaren in stand gehouden met positieve selectie. Voor bijvoorbeeld de prei ziet dat er als volgt uit: we telen het gewas gewoon voor de groothandel. Tijdens het oogsten en markt klaarmaken, halen we de tweehonderd mooiste exemplaren eruit. Die planten we opnieuw in op een apart perceel waar we ze laten doorschieten en bloeien voor de zaadproductie."

Selectie Akelei

Alle rassen die Greet zelf selecteert, hebben zich in de loop der tijd verbeterd. Greet: "Wij weten precies wat wij verlangen van onze gewassen. Daar zoeken we de planten, die we doorplanten voor de zaadteelt, op uit. Rond ziekte hebben we naar tolerantie gekeken. Ziekte mag er zijn maar de plant moet ermee om kunnen gaan. Stapje voor stapje hebben de gewassen zich aangepast aan onze bodem en manier van bemesten." Greet ziet dat ze goede producten heeft ontwikkeld voor henzelf maar ook voor andere tuinders. VELT, de Belgische vereniging van amateurtuinders, toonde dan ook interesse. Het zaad mag echter pas verkocht of geruild worden als het ras officieel geregistreerd is. Greet zet haar vraagtekens bij registratie: "Tijdens de zaadvorming vermenigvuldigt één plant zich in duizendvoud. Genetica wil dus van nature delen en verspreiden. Registreren past niet bij die eigen beweging van de plant." Omdat Greet toch graag haar zaadgoed voor anderen beschikbaar wilde maken, heeft ze de registratieprocedure voor amateurrassen doorlopen: "Alleen de Mechelse blauwgroene winterprei kwam daarvoor in aanmerking. Dat is ons enige instandhoudingsgewas dat na vijftientig jaar aantoonbaar nieuwe kenmerken heeft ontwikkeld."

Autonomie

Het thema zaadvaste rassen ligt Greet na aan het hart. Ze ziet voor zichzelf een opdracht weggelegd om het belang ervan wereldkundig te maken. Greet: "Ik ben ervan overtuigd dat we onze genetica moeten laten doorstromen op de plek waar het thuishoort: op een landbouwbedrijf. Door de opkomst van F1-hybriden wordt de zaadteelt bij de tuinders weggehaald. Wij verliezen daarmee onze autonomie. Ook de genetische achtergrond verarmt. In korte tijd zijn we heel veel soorten aan het verliezen. Bovendien werken de zaadbedrijven vaak met negatieve selectie: de planten die niet voldoen aan de vereisten worden eruit gehaald. Met positieve selectie, dus zaadteelt van de beste planten van een populatie, kom je eerder uit op robuuste en vitale gewassen. Als meerdere tuinders met een of twee rassen zaden zouden telen, kunnen we als sector de genetische basis versterken en verbreden. Bovendien is zaadteelt een verdieping van het tuindersvak. Je bouwt een duurzame relatie op met een bepaald gewas en je doet tegelijkertijd iets voor toekomstige generaties."

Meer informatie: www.zelfzadentelen.be

Nieuwe Zadenwetgeving

Dit voorjaar heeft de Europese Commissie haar voorstellen gepresenteerd voor de nieuwe Europese Zaadwetgeving. De voorstellen hebben een storm van kritiek losgemaakt. Zo zou de nieuwe wetgeving te veel macht aan de Europese Commissie geven en te weinig mogelijkheden aan lidstaten om de regels zelf verder in te vullen. Daarnaast bestaat de vrees dat de nieuwe wetgeving tot meer bureaucratie leidt in plaats van tot de gewenste versimpeling. Ook vinden velen dat er onvoldoende aandacht is besteed aan duurzaamheid en behoud van genetische biodiversiteit. Vanuit de biologische sector komt het bezwaar dat er te weinig mogelijkheden zijn om rassen met meer diversiteit toe te laten op de markt. Bijvoorbeeld lokaal aangepaste rassen en rassen die door boerenveredelaars ontwikkeld zijn. Instandhouders en moestuinders vrezen vooral dat de nieuwe wetgeving de beschikbaarheid en verkoop van oude rassen zal belemmeren. Dit vanwege de eis dat al die rassen geregistreerd moeten worden. Die registratieplicht bestaat nu ook al maar desondanks zijn er nog veel zaden van ongeregistreerde rassen te koop.

Intussen hebben de milieu- en landbouwcommissie van het Europese Parlement naar de voorstellen gekeken en maar liefst 1800 wijzigingsvoorstellen ingediend. Wat er nu met de wetsvoorstellen gaat gebeuren is nog onduidelijk. De kans bestaat dat het Europese Parlement de Europese Commissie binnenkort zal vragen om haar huiswerk over te doen. Daarnaast moeten de Europese lidstaten de voorstellen nog bespreken in de zogenaamde Raadswerkgroep. Ook hier blijkt dat op vele onderdelen van het voorstel de nodige kritiek is. Het lijkt daarom onwaarschijnlijk dat de voorstellen ongewijzigd worden aangenomen. *Kijk voor actuele informatie op onze website www.zaadgoed.nl*

Demonstratietuin van ProSpecieRara

Uitkomst project Kansen voor ProSpecieRara in Nederland

In het oorspronkelijke idee van biologische landbouw spelen telers een belangrijke rol in de zaadteelt en veredeling. In Nederland zijn echter nog maar weinig boeren en tuinders hiermee bezig. Bij mensen die wel geïnteresseerd zijn ontbreekt vaak de kennis die nodig is om rassen in stand te houden, laat staan om er verder in te selecteren. Tot nu toe is het Stichting Zaadgoed onvoldoende gelukt om deze activiteiten uit te breiden naar een grotere groep mensen en verder te professionaliseren. Hieruit is de vraag ontstaan wat we van het succes van het Zwitserse ProSpecieRara (vóór de zeldzame soorten) kunnen leren. Welke van de activiteiten van deze organisatie zijn ook in Nederland

toepasbaar en gewenst? Welke andere activiteiten, instituties (schakels) zouden eventueel verder ontwikkeld moeten worden om onze doelstellingen ten aanzien van behoud van biodiversiteit en biologische veredeling daadwerkelijk te realiseren?

Om deze vragen te beantwoorden hebben we afgelopen jaar gesproken met bedrijven zoals De Bolster, Vreeken Zaden en De Nieuwe Tuin; organisaties zoals Netwerk Eeuwig Moes, VELT en de Nederlandse Genenbank (CGN) en tot slot, op verschillende bijeenkomsten, met telers, moestuinders en instandhouders.

Het beeld dat hieruit naar voren komt is dat er veel behoefte is aan kennis over het telen, oogsten en bewaren van zaden. Kennis die wordt aangeboden in de vorm van cursussen en handleidingen.

Wat we verder geleerd hebben is dat we, om meer mensen actief te betrekken, deze kennis moeten koppelen aan het fysiek omgaan met zaad. Bijvoorbeeld door zaden van bijzondere rassen beschikbaar te stellen, mensen te vragen om te helpen bij het instandhouden van deze rassen en ze te stimuleren om zaden uit te wisselen.

Diverse partijen zien ook een rol voor Stichting Zaadgoed bij het coördineren van activiteiten, het opzetten van een goede administratie (wie heeft welke rassen), goede rasbeschrijvingen en faciliteiten om de kwaliteit van de zaden te toetsen of zelfs te verbeteren.

Het ontwikkelen van een specifiek label voor bijzondere rassen is tenslotte van belang om bewustwording te vergroten en meer mensen te betrekken bij instandhouding van oude en zeldzame rassen.

De komende maanden zal Stichting Zaadgoed opnieuw met diverse partijen in gesprek gaan om te kijken hoe we een vervolg kunnen geven aan al deze wensen en welke financiering daarvoor nodig is. Het is al wel duidelijk dat het nieuwe bedrijf van Jan Velema, de Zaderij (zie kader), een belangrijke rol zal spelen bij het beschikbaar stellen van zaden. Een uitgebreider verslag van dit project vindt u op onze website.

De Zaderij

Jan Velema (voormalig directeur Vitalis) heeft onlangs de Zaderij opgericht. De Zaderij wordt geen gewoon zaadbedrijf, maar gaat zich richten op regionale en historische, zaadvaste rassen, zowel van groenten als landbouwgewassen. Behalve de productie en verkoop van een zeer breed assortiment echt Nederlandse rassen wil de Zaderij ook eigen zaadteelt door boeren en tuinders stimuleren en begeleiden. Daarvoor is er een begin gemaakt met de opbouw van een collectie Nederlandse rassen. Zo zullen er in 2014 bijvoorbeeld al 200 slarrassen worden geplant die tussen 1850 en 1980 in Nederland werden geteeld. Voor Stichting Zaadgoed, maar ook voor tuinders en amateur zaadtellers en -veredelaars zal dit een belangrijke bron worden, zowel van zaad als van de daar bij behorende historische informatie. De activiteiten van Stichting Zaadgoed sluiten goed aan bij die van de Zaderij. Het is dan ook logisch dat beide op een aantal terreinen goed zouden kunnen gaan samenwerken. Overigens zal de Zaderij volledig onafhankelijk opereren.

Verdingen

Met Jan Velema sprak ik onlangs over het 'levend' maken van dingen en het 'verdingen' van het leven. In de technologie lijkt het onderscheid tussen echt leven en artificieel 'leven' te vervagen. Robots kunnen bewegen, bevelen opvolgen, reageren op geluiden, geuren en andere zintuiglijke prikkels die ooit alleen aan natuurlijke 'wezens' waren voorbehouden.

Andersom is zaadgoed verworpen tot 'uitgangsmateriaal', bouwstenen voor eigentijdse knutselaars die het leven manipuleren. We groeien toe naar een soort hybride bestaan waarin er een steeds sterkere wisselwerking en afhankelijkheid ontstaat tussen technologie en leven. Fascinerend en in veel gevallen reuze handig. Toch gaf Jan aan dat je aan de hand van afbeeldingen van bijvoorbeeld een fiets (mocht deze om welke reden dan ook nergens meer te vinden zijn) weer een soortelijke fiets zou kunnen maken, maar dat

je aan de hand van een plaatje van een bloemkool, nooit meer die bloemkoolsoort kunt reproduceren. Dat zou ons tot verder denken moeten aanzetten en tot grote voorzichtigheid om ons technologische denken naar de immens complexe biologische wereld te verplaatsen. De complexiteit van het leven vraagt om aandachtige waarneming en 'bewustzijn' (de niet nabootsbare unieke menselijke kwaliteit) om het leven in zijn diversiteit te leren begrijpen en te koesteren. We willen het echte leven immers niet laten 'verdingen'. Zaadgoed is levend cultureel erfgoed, geen legodoos.

Bert van Ruitenbeek
Voorzitter Zaadgoed

Kort Nieuws

Basiscursus zaadteelt van start

Hebt u een moestuin en lijkt het u leuk om zelf zaad te telen? Geeft u zich dan snel op voor de basiscursus eigen zaadteelt van Stichting Zaadgoed. De cursus bestaat uit twee middagen; een zaaidag in het voorjaar en een oogstdag in de herfst. Tijdens de cursus leert u hoe zaadvermeerdering in zijn werk gaat en hoe u zaadteelt kunt inpassen in uw teeltplan. U krijgt praktische tips over het telen, oogsten, drogen en bewaren van zaden in de moestuin. U kunt zich ook opgeven met uw volkstuinvereniging. U betaalt dan een vast bedrag voor de hele cursus. Voorwaarde hierbij is dat u een binnenruimte heeft waar het theorie gedeelte van de cursus gegeven kan worden. De eerste zaaidagen worden op de volgende dagen aangeboden: vrijdag 28 maart, woensdag 2 april en woensdag 9 april. Kijk voor meer informatie en aanmelding op onze website www.zaadgoed.nl

Zaadgoed steunt bezwaar tegen octrooi

Bionext is samen met vele andere partijen een bezwaarprocedure gestart tegen het octrooi van Syngenta op insecten resistente paprika's en pepers. Dit bedrijf heeft de paprika's via normale, klassieke veredeling, ontwikkeld en de insectenresistentie is afkomstig uit een wilde paprika uit Jamaica. Door het octrooi mogen andere veredelaars, zonder toestemming van Syngenta, geen rassen meer verkopen met dezelfde eigenschap. Begin februari is het bezwaarschrift ingediend bij de Kamer van Beroep van het Europees Octrooi Bureau. Stichting Zaadgoed ondersteunt deze procedure met een financiële bijdrage van 2000 euro. Kijk voor meer informatie op www.bionext.nl/hartvoorbiodiversiteit

Zadenruilbeurs in Groningen op 8 en 9 maart

Na succesvolle edities in 2012 en 2013 strijkt het zaden-circus dit jaar neer in de Hortus van Haren. Met veel kraampjes vol zaden die worden geruild of weggegeven. Ook Stichting Zaadgoed is weer aanwezig met een stand. Verder zijn er workshops over het behouden van zaadvaste

rassen en bijzondere gewassen. Het avondeten, de films en het debat vinden plaats in het Oude RKZ in Groningen. Dit jaar is er extra aandacht voor de nieuwe Europese zadenwetgeving. Op zondag 9 maart gaan de deelnemers samen praktisch aan de slag bij lokale buurtmoestuinen en pluktuinen. www.reclaimtheseeds.nl

Toekomst zaaien breidt uit

In 2012 werd op acht biologisch-dynamische bedrijven toekomst gezaaid, door zo'n 500 mensen. In 2013 deden er al 12 bedrijven mee en ruim 600 mensen. Akkerbouwers Jeuken en Krul hadden een ingenieus patroon uitgestippeld waarlangs de zaaiers konden lopen. Op een zon-

nige herfstdag kwamen bijna honderd mensen naar hun bedrijf in de Flevopolder. Jos Jeuken: "Ik heb er geen woorden voor. Het was zo'n genietende middag, alles klopte. De sfeer was overweldigend. Iedereen was bezig met toekomst zaaien". De week daarna regende het pijpenstelen. Toch kwamen er nog tientallen mensen naar Kraaijbeekhof in Driebergen. Het zaad viel samen met de regendruppels in de vruchtbare aarde. In de kapschuur wachtten brandende vuurkorven, heerlijke soep en zelfgebakken appeltaart.

Ook bij de Kromme Lepel in Bergen op Zoom was de sfeer goed. Boerin Vera: "Ik had nog nooit zoiets gezien. Mijn man Piet had voorgedaan hoe je moet zaaien. Daarna telde hij tot 3 en begon de hele massa te lopen. Dat was een heel mooi gezicht". Een van de deelnemende vaders zei: "Daar kan geen iPad tegen op. Dit zou de hele klas eens moeten meemaken."

Waarom Stichting Zaadgoed ?

De biologische landbouw wil gezonde en smakelijke voeding produceren zonder kunstmest, chemische bestrijdingsmiddelen en gentechnologie. Daarvoor zijn rassen nodig die zijn aangepast aan de biologische teeltwijze. Biologische rassen met een brede weerstand tegen ziekten en plagen en een goed ontwikkeld wortelstelsel om voldoende voedingsstoffen uit de bodem of organische mest te halen. Om deze rassen te ontwikkelen is veel verdelingswerk nodig, veel meer dan tot nu toe wordt gedaan. Stichting Zaadgoed is opgericht om biologische zaadteelt en veredeling te stimuleren. Dit doet ze onder andere door het ondersteunen van concrete veredelingsactiviteiten voor en door biologische telers en veredelaars. Daarnaast zet de stichting zich in voor het behoud van de diversiteit aan gewassen en rassen in de landbouw. Uw hulp is daarbij hard nodig. Bent u enthousiast over de doelstellingen van Stichting Zaadgoed, word dan donateur door 15 euro (of meer) over te maken op banknummer IBAN: NL52 TRIO 0198 373 996 t.n.v. Stichting Zaadgoed te Zeist o.v.v. uw naam en volledige adres. Of kijk op www.zaadgoed.nl voor meer informatie.

ZAADgoed

Welkomstgeschenk

Voor nieuwe donateurs heeft Stichting Zaadgoed een set van 4 mooie ansichtkaarten ontwikkeld. Op de kaarten staan foto's van gewassen waaraan in projecten van Zaadgoed gewerkt wordt.

Colofon

Kiemkracht is een uitgave van Stichting Zaadgoed en verschijnt 2x per jaar

Redactie: Maaïke Raaijmakers

Aan dit nummer werkten mee: Annelijn Steenbruggen, Greet Lambrecht, Bert van Ruitenbeek, Jan Velema, Edwin Nuijten, Foto's: Frank Toussaint (Bioforum), Jan Velema, Stichting Demeter

Vormgeving & productie: Buro Laga

Adres: redactie en Stichting Zaadgoed: Postbus 127 3700 AC Zeist

E-mail: info@zaadgoed.nl

website: www.zaadgoed.nl

Bank: Triodosbank - IBAN: NL52 TRIO 0198 373 996